

Motion till riksdagen 2005/06:So43

av Erik Ullenhag m.fl. (fp)
med anledning av skr. 2005/06:110

Uppföljning av den nationella handlingsplanen för handikappolitiken

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att bristande tillgänglighet för personer med funktionshinder skall kunna ses som diskriminering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om statligt stimulansbidrag för ökad tillgänglighet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om möjligheter till lönebidrag och trygghetsanställning för företagare.
4. Riksdagen begär att regeringen utreder kostnaderna för och det praktiska genomförandet av en utvidgning av sysselsättningsgarantin till personkrets 3.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning för personer med funktionshinder.

En oroväckande utveckling

Regeringens skrivelse visar med all tydlighet att arbetet med att göra Sverige till ett land för alla, oavsett funktionshinder, går för långsamt. Arbetet med att göra kollektivtrafiken tillgänglig och att undanröja enkelt avhjälpta hinder till 2010 går så långsamt att vi inte ens kommer att vara halvvägs då, om inte nya insatser görs. Arbetsmarknadssituationen för personer med funktionshinder har försämrats.

Folkpartiet har redovisat sin handikappolitik under höstens allmänna motionstid, i motion 2005/06:So638. Samtliga motioner på handikappområdet har avslagits med hänvisning till att behandlingen av regeringens skrivelse inte skulle föregripas. Vi återkommer därför med några av de viktigaste punkterna om tillgänglighet, arbete och utbildning.

Fel! Okänt namn på

Tillgänglighet

Diskrimineringslagstiftning

Tillgänglighet för funktionshindrade till offentliga platser såsom bankomater, vallokaler och kollektivtrafik ska inte bara vara en föreskrift utan sanktioner. I stället bör otillgänglighet vara förbjudet. Diskrimineringskommittén har föreslagit att bristande tillgänglighet ska kunna ses som diskriminering. Liknande lagstiftning finns redan i länder som Australien, England, USA och Sydafrika.

Folkpartiet välkomnar diskrimineringskommitténs förslag även om det har ett par brister. För det första är det tveksamt med den typ av skälighetsbedömning som kommittén föreslår – diskriminering kan aldrig vara skälig. För det andra saknar kommittén förslag om att höja skadestånden för diskriminering. All typ av diskriminering bör vara förenat med höga skadestånd – en hög kostnad leder till att färre vågar diskriminera.

Fördelen med en stark antidiskrimineringslagstiftning är att den leder till att krav ställs på näringsidkare och andra att olika verksamheter ska vara tillgängliga för alla. Exempelvis innebär den amerikanska lagstiftningen att en enskild som inte kan komma in på en restaurang på grund av funktionshinder kan stämma restaurangägaren och få ut skadestånd. Tankegången är enkel – vi måste alla betala någon krona mer för restaurangbesöket för att alla ska kunna gå på restaurang.

Den amerikanska lagstiftningen har visat sig vara effektiv. Trots att vi tar ut världens högsta skatter i Sverige är tillgängligheten för den som är funktionshindrad betydligt bättre i New York än i Stockholm.

Det amerikanska rättssystemet vilar på en annan tradition än det svenska, bland annat genom att vi har betydligt lägre skadeståndsnivåer i Sverige än i USA. Även om Folkpartiet förespråkar kraftigt höjda skadestånd för diskriminering bör skadestånd på amerikansk nivå inte införas i Sverige. Däremot bör lagstiftningen ändras efter amerikansk förebild så att bristande tillgänglighet rättsligt ska kunna bedömas som diskriminering. Detta ska inte innebära att mindre företagare döms för diskriminering när den bedrivna verksamheten inte är möjlig att handikappanpassa. Lagstiftningen ska ta sikte på situationer när det med enkla medel är möjligt att göra en verksamhet tillgänglig för alla och om så inte sker ska ansvar för diskriminering kunna ådömas den som bedriver verksamheten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stimulansbidrag för ökad tillgänglighet

Riksdagsbeslutet som ställer upp målet om en genomförd handikappanpassning till år 2010 låter bra, men funktionshindrade vet att väldigt lite händer som skulle medföra att målen uppnås.

Förklaringen till att anpassning inte sker är enkel. Regeringen har, med stöd av breda majoriteter i riksdagen, hållit hårt på att kommuner, fastighetsägare och andra ska genomföra ombyggnader i snabb takt utan några statliga

Fel! Okänt namn på

stimulansbidrag eller andra bidrag. Det är inte realistiskt att sätta upp höga mål om anpassning men samtidigt hävda att anpassningen inte får kosta något.

Vår bedömning är klar: utifrån de beräkningar som Boverket tidigare har utfört och den nuvarande situationen på byggmarknaden kan konstateras att det behövs ett rejält statligt stimulansbidrag för att uppnå det mål om tillgänglighet som har satts upp för år 2010. Storleken på anslaget anges i vår anslagsmotion.

Vi har flera gånger föreslagit ett femårigt stimulansbidrag vilket har avslagits av riksdagen. Nu är det inte längre fem budgetår kvar tills målet ska vara nått. Med den kombination av piska och morot som åstadkoms med en diskrimineringslagstiftning och ett stimulansbidrag bör det ändå vara möjligt att åstadkomma ett tillgängligt samhälle till år 2010. I Folkpartiet liberalernas budgetalternativ ingår liksom tidigare ett nytt anslag för detta ändamål med start från halvårsskiftet 2006.

Brister hos myndigheter

Staten måste vara ett föredöme när det gäller tillgänglighet. Tyvärr har 286 av 363 myndigheter enligt en enkät från Handikappombudsmannen inte satt samman någon handlingsplan för ökad tillgänglighet, trots att de är skyldiga att göra det enligt den nationella handlingsplanen.

Den myndighet som borde vara det främsta föredömet, Regeringskansliet, är tyvärr en av dem som inte skrivit någon plan. Däremot har Regeringskansliet i flera års tid uppgett för Handikappombudsmannen att en plan finns. När Folkpartiet uppmärksammade detta fel blev svaret inte en ursäkt, utan vice statsminister Bosse Ringholm gjorde tvärtom klart att planen inte är av någon större betydelse, eftersom Regeringskansliets lokaler är bra. Det svaret inger inte något större förtroende inför det fortsatta arbetet.

Regeringen har nu skrivit in i myndigheternas regleringsbrev att alla ska skriva planer under året. Tyvärr gör regeringens inställning att vi har svårt att tro att den uppgiften kommer att ges någon hög prioritet.

Arbete för alla

Handikappolitik präglas fortfarande av en syn på personer med funktionshinder som framför allt hjälpbehövande. Det gör att de inte når ut till den reguljära arbetsmarknaden utan får sin valfrihet begränsad till olika sorters sysselsättning. Vi menar att personer med funktionshinder ska kunna delta aktivt i samhällsliv och arbetsliv. Arbetslinjen, i betydelsen att den som kan försörja sig själv ska göra det, och ska få samhällets hjälp och stöd för detta, ska gälla även för personer med funktionshinder. De ska inte ses som en belastning, utan som en resurs i samhällsekonomin som idag nyttjas allt för dåligt.

Fel! Okänt namn på

Det fanns en tid när det svenska näringslivet skrek efter arbetskraft. Då fanns det goda möjligheter även för personer med funktionshinder att få ett arbete, med viss hjälp från det offentliga. Vi drar slutsatsen att den viktigaste åtgärden för att ge personer med funktionshinder verkliga valmöjligheter på arbetsmarknaden är ett dynamiskt näringsliv. Folkpartiets politik för att få fart på ekonomin har redovisats i en rad andra motioner.

Arbetsgivarnas medfinansieringsansvar för sjukpenningen bör avskaffas. Medfinansieringen gör att arbetsgivare försöker undvika att anställa personer med högre risk för sjukfrånvaro. Personer med funktionshinder är en grupp som får svårare att få jobb under de förutsättningarna. Folkpartiet har yrkat på detta i andra motioner under riksdagsåret.

Habilitering och rehabilitering är avgörande för att ge möjligheter för fler att delta i arbetslivet. Folkpartiet har i tidigare motioner föreslagit förbättringar i rehabiliteringen, bl.a. i form av en rehabiliteringsgaranti, som på motsvarande sätt som vårdgarantin ger rätt till rehabilitering utan orimliga väntetider. Beslutade rehabiliteringsinsatser ska ges inom en månad.

Regeringen är just i färd med att reformera arbetsmarknadspolitiken för personer med funktionshinder. Bland de nya insatserna finns möjligheten till trygghetsanställning, en anställning på liknande villkor som anställning hos Samhall men hos andra arbetsgivare. Det är ett steg i rätt riktning. Men det bör också finnas goda möjligheter att vara egen företagare. Att få fler personer med funktionshinder att starta företag är av stor strategisk betydelse för att stärka deras ställning i samhället och på arbetsmarknaden. Det kan även innebära viktiga tillskott till den svenska samhällsekonomin. Framgångsrika entreprenörer skulle vara viktiga förebilder och bidra till att motverka fördomar. Det finns en särskild tillväxtpotential i företagsidéer som tar sin utgångspunkt i de erfarenheter som följer av ett funktionshinder, till exempel utveckling av hjälpmedel, tjänster m.m. I takt med ett ökat välstånd i världen ökar den globala marknaden för denna typ av produkter och tjänster. En ökning av företagandet bland personer med funktionshinder bör vara ett mål för näringspolitiken.

De möjligheter som finns för att kompensera för anställdas nedsatta arbetsfunktion bör också finnas för personer som startar och driver eget företag. Personer med funktionshinder som startar eget bör ges goda möjligheter att ansöka och prövas för lönebidrag eller trygghetsanställning i egen anställning. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Meningsfull sysselsättning garanteras

Även med ett gott näringsklimat kommer det att finnas personer med funktionshinder som inte når ut på den reguljära arbetsmarknaden. För dem som är hänvisade till daglig sysselsättning enligt LSS bör det finnas flera alternativ. Länsstyrelserna har i sin tillsyn konstaterat att de verksamheter som finns inte alltid täcker de varierande behov som finns hos den här heterogena gruppen.

För personer med olika psykiska funktionshinder är möjligheterna begränsade att delta i den reguljära arbetskraften. För dem finns i stället kom-

munala åtgärder med daglig sysselsättning. Även här ska valfriheten vara så stor som möjlig, med möjlighet för personer med funktionshinder och deras anhöriga att påverka inriktningen på sysselsättningen.

Länsstyrelsernas och Socialstyrelsens granskning av psykiatireformen visar på flera allvarliga brister. Särskilt allvarligt är det faktum att nästan hälften av de med psykiskt funktionshinder saknar sysselsättning i 32 granskade kommuner. Samhället måste klara av att se till att även de kan bidra och känna delaktighet.

De personer som omfattas av LSS delas upp i tre grupper, eller personkretsar. Det är 1) personer med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd 2) personer som i vuxen ålder fått ett bestående och betydande begåvningsmässigt funktionshinder till följd av yttre våld eller kroppslig sjukdom och 3) personer som har andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om hindren är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Av resursskäl som var mycket påtagliga under 90-talskrisen kom personkrets 3 inte att omfattas av det som kallas "Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig", den s.k. sysselsättningsgarantin. Det är emellertid starkt önskvärt att handikappreformen fullföljs även på denna punkt, så att sysselsättningsgarantin också kommer att omfatta varaktigt psykiskt sjuka. En utredning bör tillsättas för att lägga förslag om hur det kan ske.

LSS är en rättighetslagstiftning, och skälet till det är att den gäller människor som annars skulle ha särskilt svårt att göra sig gällande mot de mångas och de starkares anspråk på resurser. Utvidgningen av LSS när det gäller daglig verksamhet måste samtidigt av praktiska skäl ofrånkomligen ske successivt, bl.a. med hänsyn till möjligheterna att rekrytera och utbilda personal. Vidare behövs regler för hur en stegvis uppbyggnad ska kunna förenas med en rättighetslagstiftning.

Det bör observeras att verksamheten inte behöver ske i kommunernas regi. En av de praktiska möjligheterna att tillgodose en sysselsättningsgaranti av detta slag är genom sådana aktivitetscentrum som drivs av Fountain House för psykiskt sjuka. Dessa, och liknande organisationer, bör få ökat stöd för att bygga ut sin verksamhet. Detsamma gäller alternativ inom föreningsliv och frivilligorganisationer. Genom att släppa in olika aktörer för att ordna daglig sysselsättning ökas valfriheten för de sysselsatta.

Förbättra utbildningen för elever med funktionshinder

Rätten att välja skola ska vara lika självklar för elever med funktionshinder som för andra elever. Därför krävs att alla skolor handikappanpassas. Skolorna måste också ge möjlighet för alla elever att delta i all undervisning och alla aktiviteter, även t.ex. idrott, besök och friluftsdagar.

Fel! Okänt namn på

Universitet och högskolor har ofta stora problem med dåligt tillgängliga lokaler, särskilt i äldre byggnader. Vi vill därför understryka att även högre utbildning ska vara tillgänglig för alla.

För att kunna ge en likvärdig utbildning över hela landet och inom olika skolformer vill Folkpartiet liberalerna införa en nationell skolpeng, vilket innebär att staten betalar pengar till den skola som eleven går på, oavsett skolform och huvudman. Skolpengen ska variera utifrån elevernas förutsättningar och behov. Om detta har Folkpartiet motionerat tidigare under riksdagsåret.

Därmed möjliggörs friheten att välja skola också för elever med olika funktionshinder. Den ökade skolpeng de får med sig ska kunna finansiera en plats på en sär- eller specialskola, eller en anpassad skolgång i en vanlig skola. Skolverket har nämligen i sin rapport om kvalitet i särskolan konstaterat att valfriheten är särskilt begränsad för särskolans elever.

Den parlamentariska kommitté som fått namnet Carlbeckkommittén har kommit med sitt slutbetänkande om utbildning för utvecklingsstörda. Folkpartiet har inom flera områden fått gehör för viktiga ståndpunkter. Som exempel kan nämnas ökad tyngdpunkt på kunskaper, träningsskolans avskaffande, rätten att välja skola, föräldrarnas ökade rätt att bestämma, möjligheter för alla vuxna – även de med utvecklingsstörning – att få utbildning på gymnasienivå och i vuxenutbildning, behovet av fler speciallärare, utbildning för assistenter med mera. Dessa förslag måste nu omsättas i verklighet.

Samtidigt finns vissa områden där betänkandet inte är bra nog. Bland annat har kommittén ingen lösning på de problem som Folkpartiet vill lösa med den nationella skolpengen.

Folkpartiet liberalerna har varit pådrivande när det gäller att ge elever med flerhandikapp möjlighet att gå i samma skolor som alla andra. Vi anser dock att för vissa barn och ungdomar med utvecklingsstörning kan det även finnas behov av specialskolor. De statliga specialskolorna, som trots stora protester blev nedlagda, kunde erbjuda elever med multihandikapp en speciell kunskapsmiljö som de flesta skolor inte klarar av. Det var olyckligt att kommittén inte lyfte upp denna möjlighet.

Stödet till elever med funktionshinder i grundskolan och gymnasiet behöver öka. Speciallärarutbildningen måste återinföras och inriktas mot direkt arbete med elever i behov av särskilt stöd. Alla elever måste utan dröjsmål få de hjälpmedel de behöver för att kunna tillgodogöra sig undervisningen. Det kan t.ex. handla om inlästa läroböcker till synskadade eller dyslektiker eller om datorer för personer med olika slag av funktionshinder. Ofta är det viktigt att dessa har tillgång till dator inte bara i skolan utan också i hemmet. Det faktum att det idag finns bra datorhjälpmedel får inte innebära att eleverna lämnas ensamma vid datorn utan lärarstöd.

I lärarutbildningarna är det nödvändigt att kunskaper om funktionshinder förmedlas på ett tydligare sätt än i dag. Folkpartiet liberalerna vill att kunskaper om funktionshinder ska ingå i målen för lärarutbildningen enligt examensordningen.

Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 6 april 2006

Erik Ullenhag (fp)

Kerstin Heinemann (fp)

Mia Franzén (fp)

Linnéa Darell (fp)

Marita Aronson (fp)

Gabriel Romanus (fp)